

„მთვარე ცისკრისა ვარსკვლავსა, რა თანა შეესწოროსა...“

„ვეფხისტყაოსანში“ ასტრალურ სამყაროს არერთგვაროვანი დატვირთვა აქვს. მნათობები, მათი შეხვედრა-განშორება, ვარსკვლავნი, ეტლნი და „მიწყივ მბრუნავი ცა“, ესა თუ ის მოვლენა, ასტროლოგიურ შეხედულებებთან ერთად, ესთეტიკური დატვირთვითაც წარმოჩინდება, რაც სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგზისაა აღნიშნული (ვ. ნოზაძე, ზ. ავალიშვილი, ე. ხინთიბიძე, მ. მამაცაშვილი, დ. ქუმსიშვილი და ა.შ.).

პოემაში გადმოცემულია მთვარისა და ცისკრის ვარსკვლავის „თანაშესწორება“, მათი შეხვედრა-განშორების ერთი ეპიზოდი, რომელსაც სიმბოლური დატვირთვა აქვს. ნესტან-თინათინის გაყრის სურათში ქალთა „ერთმანერთის დადფიცობისა“ და სიტყვით მინდობის („სიტყვისა გამონდობილნი“) აღნიშვნით რუსთაველის მიერ მკვეთრადაა ხაზგასმული მათი სწორფერობა:

„ერთმანერთისა გაყრილნი ქალნი ორნივე, დობილნი,
ერთმანერთისა დადფიცნი, სიტყვისა გამონდობილნი“ (1563)*

„ვეფხისტყაოსანში“ მათი დაშორება უმტკივნეულეს, ტრაგიკულობამდე მიწევნულ განცდადაა ქცეული. ყოველი სიტყვა, ყოველი შესტი ცრემლნარევი მწუხარებითაა გაჯერებული: „მკერდითა მკერდსა შეკრულნი, ყელითა გარდაჭდობილნი“ (1563) დობილნი „ვარდსა სწებვენ და აპობენ, ტირან და ცრემლნი ჩადიან“ (1565). ერთმანეთს „შემეცნებული“ ნესტან-თინათინი შორდებიან ; „ერთ სულ და ერთ ხორც“ მყოფობის დარღვევა, სიშორის დათმენა მათი შინაგანი წვისა და დნობის გამომწვევ მიზეზად იქცევა:

„ნესტან-დარეჯან თქვა: „ნეტამც ყოლა არ შემეცნებოდი,
მზისა გამყრელი გაყრითა აწ ასრე არ დავჭნებოდი.
ამბავსა სცნევდი, მაცნევდი, წიგნითა მეუბნებოდი,
ვითა მე შენთვის დამწვარ ვარ, აგრევე შენ ჩემთვის სდნებოდი“
(1566).

* შოთა რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“, აღ. ბარამიძის, გ. წერეთლის, ს. ცაიშვილის რედ., თბ., 1988, შემდგომში ციტატები მოყვანილი იქნება ამავე რელაქციიდან.

ამ პასაჟში ყურადღებას იქცევს ნესტანის სიტყვები, სადაც აღნიშნულია, რომ თინათინთან განშორება მისთვის მზე-ტარიელის გაყრაზე უფრო მტკივნეულია. ანალოგიური განცდა ჩანს ტარიელ-ავთანდილის პირველი შეხვედრისას, სადაც ავთანდილი გამოთქვამს მსგავს აზრს:

„ამა დღემან დამავიწყა, გული ჩემი ვინ დაბინდა;
დამიგდია სამსახური მისი, იქმნას, რაცა გინდა;
იაგუნდი ეგრეცა სჯობს, ათასჯერმცა მინა მინდა;
შენ გეახლო სიკვდილამდის, ამის მეტი არა მინდა!“ (295).

თინათინიც ანალოგიური სიმძაფრით განიცდის დობილთან გაყრას და მას სიკვდილის ტოლფასად აღიქვამს:

„ღმრთისაგან დღეთა თხოვისა ნაცვლად სიკვდილი ვინებო“
(1567).

ამგვარი სიყვარული, მეგობრობა და გრძნობათა სიწრფელე მხოლოდ სწორფერი ადამიანების ხვედრია და უმაღლეს იდეალთა სფეროს განეკუთვნება. ქალთა დამშვიდობების ეპიზოდში სივრცეც დამუხტულია გრძნობათა და ემოციათა სიმძაფრით. რუსთაველი, ჩვეული ხერხით, „მჭკრეტელთაც“ განაცდევინებს პერსონაჟთა სულიერი სამყაროს მთელ დრამატიზმს და მათში ადეკვატური სიმძაფრის ემოციურ განწყობას ბადებს: „... მათთა მჭკრეტელთა გულნიცა ესხნეს წლობილნი“ (1563), „მათად საჭკრეტლად მჭკრეტელმან, ხამს, თავი იქედგოროსა“ (1564), „მათთა გამყრელთა ყოველთა სიცოცხლე არ იქადიან“ (1565). რუსთაველისთვის თითქოს არ არის საკმარისი ნესტან-თინათინის განშორების სიმძაფრის მიწიერი განსახოვნებით წარმოჩენა. ამ „მშვენიერ სულთა კავშირის“ მასშტაბურობის საჩვენებლად იგი კოსმიურ სივრცეს მიმართავს, ზეციურ სამყაროში გადააქვს და ასტროლოგიური კანონზომიერებით ცდილობს მის ახსნას:

„მთვარე ცისკრისა ვარსკვლავსა, რა თანა შეესწოროსა,
ორივე სწორად ნათობენ, მოჰშორდეს, მოეშოროსა,
არა თუ იგი მოშორდეს, მართ ცამან მოაშოროსა“ (1564).

აქ მთვარისა და ცისკრის ვარსკვლავის „თანაშესწორება“-განშორება სიმბოლურად ნესტან-თინათინის შეხვედრა-განშორებას გულისხმობს. გმირთა შეყრ-განშორება, წესისამებრ, არა საკუთარი ნება-სურვილით, არამედ ცის მეშვეობით ხდება. ვ. ნოზაძის აზრით

(6), აქ ასტრონომიულ მოვლენაზე, უცვლელი ცის ტრიალზეა საუბარი, რომელიც ვარსკვლავთა – ნესტანისა და თინათინის – დაშორების მიზეზია.

ღვთისაგან შექმნილ მნათობთა მსგავსად, „მათადვე სახედ, რომელსა ესენი დაუბადიან“ (1565), გმირთა ბედს ღვთიური განგება განსაზღვრავს და არა პიროვნული ნება: „იგივე გაჰყრის, სიშორე არა თუ ნებით სწადიან“ (1565). აქაც, ისე ვით „ვეფხისტყაოსნის“ სხვა ეპიზოდებში, ღმერთის განმგებლობაშია ყველაფერი, როგორც მნათობნი, ასევე ადამიანთა ცხოვრება, რაც მეკობრეებზე გამარჯვებული ავთანდილის სიტყვებშია გაცხადებული:

„ყმაძან უთხრა: მაღლი ღმერთსა, შემოქმედსა, არსთა მხადსა, ვისგან ძალნი ზეციერიანი განაგებენ აქა ქმნადსა“ (1046).

„...პლოტინმა, წინააღმდეგ უბველესი ქალღეური და სტოიკოსების სისტემატიზებული ასტროლოგიისა, მნათობებს წაართვა პირველმიზეზის მნიშვნელობა და უბრალოდ გაღმერთებული ნიშნების როლი მიანიჭა... ამ ახალი შეხედულების მიხედვით მნათობები წარმოადგენენ უბრალო სარკეებს, რომლებიც აირეკლავენ ღვთაებრივ ფიქრს და აზრს. მნათობთა ასტროლოგიური პოზიციები და ურთიერთობები განიხილება როგორც ღვთაებრივი ნაწერი. ასტროლოგიის, როგორც მეცნიერების, ამოცანაა ამოკითხვა ამ ღვთაებრივი ნაწერისა და ამ ამოკითხვის შესაძლებლობა შთაგონებულია თვითონ ღვთაების მიერ“ (12,74).

რუსთაველის მიერ ფსიქოლოგიურად დატვირთული ზემოაღნიშნული პასაჟი საოცარი უშუალობითა და სინატიფითაა გადმოცემული. პოეტი გმირთა უკიდევანო მწუხარების თანამონაწილე და თანაგანმცდელია. მისი სიტყვა ვერ იტევს განშორების ტრაგიზმს, უძლურია მოყვასის სიყვარულის ტკივილის გადმოსაცემად. იგი მხოლოდ სულიერებითაა შესაგრძნობი და გასათავისებელი. ამიტომაც რუსთაველი, აგიოგრაფთა თეორიული პრინციპის კვალობაზე, დასძენს, რომ თქმული მხოლოდ მებათედია, „ნათალია“, რომ ნესტან-თინათინის განშორების აღწერა და გადმოცემა, მისი დიდი სურვილიც რომ იყოს, შეუძლებელია:

„რომე მწადდეს, ვერ დავწერენ მე სიტყვანი ნათალნი“ (1568), – ამბობს პოეტი და ენითუთქმელ გრძნობათა წვდომას მკითხველის სულიერებას მიანდობს.

ნესტან-თინათინის სახეთა სიმბოლური მიმართება მთვარე-ცისკრის ვარსკვლავთან გარკვეულ ასტროლოგიურ შეხედულებებს ემყარება. მთვარე დედამიწასთან ყველაზე ახლოს მყოფი მნათობია და პირველ ცას ეკუთვნის. იგი ასტროლოგიურად სიყვარულში შემწე, მიჯნურთა მფარველი, მოწყალე მნათობია; მთვარე, „დედამიწაზე სიცოცხლის მიმცემი და გამაძლიერებელი, თავისი ვსების დროს ცოცხალ არსებათა ყველა ცხოველმყოფელი ძალების აღმავლობასაც იწვევს, მათ შორის სიყვარულის ძალისასაც. აქედან წარმოდგება მთვარის აღნიშვნა, როგორც სიყვარულის „სენის“ გამომწვევისა“ (10,532).

ავთანდილის მთვარისადმი ვედრებაც ამ მნათობის ასტროლოგიურ ბუნებას ეფუძნება და სიყვარულის სენის, მისი დათმენის ძალის მიმცემი, მიჯნურთა შუამავალი და მშვენიერების მიმნიჭებელია:

„მთვარესა ეტყვის: „იფიცე სახელი ღმრთისა შენისა!
შენ ხარ მომცემი მიჯნურთა მიჯნურობისა სენისა,
შენ გაქვს წამალი მისისა მოთმინებისა თმენისა,
მიაჯე შეყრა პირისა, შენ გამო შენებრ მშვენისა!“ (836).

ასპიროზი, იგივე ვენუსი (ვენერა), რიგით მესამე მნათობია და მესამე ცას ეკუთვნის. იგი, ისე ვით მთვარე, სილამაზისა და სიყვარულის პლანეტადაა მიჩნეული ასტროლოგიაში. „...ასპიროზი, რომელი სახელიც ბერძნულია წარმოშობით, იგივე „ვარსკვლავი“ (მთიები, ასპიროზ, აფროდიტე), ყველაზე ბრწყინვალე მნათობია ცდომილებს შორის. იმის მიხედვით, თუ რა მდგომარეობაშია ეს ცდომილი ორბიტაზე დედამიწისა და მზის მიმართ, იგი ან დასავლეთით კაშკაშებს საღამოს, მზის ჩასვლის შემდეგ, ან აღმოსვლეთით გათენების წინ, მზის ამოსვლემდე. ამიტომ სახელიც ორი ჰქონდა, რომელთაგან ერთი ბერძნულია („ასპიროზ“), მეორე ქართული („მთიები“)“ (2,8-9).

ასპიროზი სიყვარულის დედოფლად, მშვენიერების სახედ, მიჯნურად, მკურნალად და ასტროლოგიური თეოლოგიის ღმერთადაც მოიაზრება. ვ. ნოზაძე აღნიშნავს, რომ „ამ დილის ვარსკვლავს, ვენუსს, ასპიროზს ქართულად ცისკრის ვარსკვლავი, ანუ ცისკარი ეწოდება. „ცისკარი“, „ცისკრის ვარსკვლავი“, „კარისა ვარსკვლავი“ მას იმიტომ უწოდეს, რომ დილით იგი მზეზე ადრე ამოდის და ამგვარად, ცის კარს ალებს მზის აღმოსავლისათვის. აი, სწორედ ამ

სახელითაც ვხვდებით ვენუსს (ვენერა) ვეფხისტყაოსანში“ (6,81). დილის ვენუსი ძველ საბერძნეთში ომის დიაც ღმერთად მიაჩნდათ, სალამოსი კი – სიყვარულის ღვთაებად.

„ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით, ავთანდილის მნათობთადმი ვედრებაში ასპიროზი ასტროლოგიური შეხედულების კვალობაზეა წარმოჩენილი – სიყვარულის დამმოწმებელი, გახელებისა და „ცეცხლთა შრეტის“, სილამაზის, მშვენიერების მიმნიჭებელი:

„მოდი, ასპიროზ, მარგე რა, მან დამწვა ცეცხლთა დაგითა,
ვინ მარგალიტსა გარეშე მოსცავს ძოწისა ბაგითა;
შენ დააშვენებ კეკლუცთა დაშვენებითა მაგითა,
ვისმე ჩემებრსა დააგდებ, გაჰხდი ცნობითა შმაგითა“ (658).

ნიზამი განჯელის „ლეილი და მაჯნუნში“ მაჯნუნი, ავთანდილის დარად, მნათობებს ევედრება, მათ შორის ზუხრა-ასპიროზს, რომელიც მეფეთათვის გამარჯვების მიმნიჭებელი, ბედნიერების მპყრობელი, „სიხარულის მძებნელი ლამპარი“, „კეთილი და ნათელი“, ბედ-ილბლის კლიტეთა მპყრობელია:

„ჰე, გვირგვინოსანთა ბეჭედის ბეჭედო,
ქალბატონო, უფალო დიდების სასახლისა,
ჰე, საამო სულო, სუნთქვაჲ ღვთიური აზრისა,
შენი საქციელი ამბრისაებრი იმ ხალხისას ჰგავს,
სუნნელს რომ ამზადებს“ (5,73).

მაჯნუნი მას იმედის კარის გაღებას, წყალობის მინიჭებას, მიჯნურისაგან ცნობის მიტანას ემუდარება.

შუა საუკუნეების ებრაელი პოეტი იუდა ჰალევი ლექსში „წუხელ მეზმანე ეჰა, სებია“ ღვთაებრივი ძალმოსილებით შემკულ, გამარჯვების მომტან და გზის მაჩვენებელ წინამძღვრად სახავს ასპიროზს:

„წუხელ მეზმანე, ეჰა, სებია, თმა შეგმოსოდა
უცხო არილით,
წინ ასპიროზი მოგიძღვებოდა
სხივ შემართული წინამძღვარივით“ (10,143).

იუდა ჰალევის ლექსში – „უამგადასული სიყვარულის საგალობელი“ – ასპიროზი სიყვარულის, იმედის, რეალობისა თუ „სიცხადისკენ უკუშექცეული“ ადამიანის მარადთანმხლები, ერთგული მეგზურია:

„დრო კი არ სთმობდა ლტოლვას მეყსეულს...
ცას ერღვეოდა კალთა ჩეროთა
და სიცხადისკენ უკუშექცეულს კვლავ ასპიროზი
გადმომცქეროდა“ (10,152).

„ვეფხისტყაოსნის“ ასპიროზიც ხომ სიყვარულის, ტრაგიკულობამდე მიწევნილი გრძნობის, „სიკვდილს გაღმა გაბიჯების“ და უსაზღვრო იმედის დამმოწმებელია, ვედრების შემასმენელია, მიჯნურთა სახე-ხატია.

„ვეფხისტყაოსნში“ მთვარისა და ასპიროზის ასტროლოგიური და ესთეტიკური დატვირთვის წარმოჩენა მათი შეყრა-განშორების სიმბოლიკის გააზრების საფუძველია. მთვარე და ცისკრის ვარსკვლავი თანასწორი სიძლიერით ნათობენ, როცა ცის თალზე ერთმანეთს გაუსწორდებიან, ერთ ხაზზე დადგებიან. ამდენად, რუსთაველი ნესტან-თინათინის სწორფერობას ასტროლოგიური მოვლენის, მთვარე-ასპიროზის „სწორად ნათების,“ კვალობაზე გვიმჟღავნებს:

„ორივე სწორად ნათობენ, მოჰშორდეს, მოეშოროსა“ (1564).

მთვარისა და ცისკრის ვარსკვლავის „თანაშესწორება“-განშორების სიმბოლურ ეპიზოდში (რუსთაველის ნათქვამიდან გამომდინარე, „მათადვე სახედ, რომელსა ესენი დაუბადიან“, 1565), შესაძლოა, მთვარედ ნესტანი, ხოლო ცისკრის ვარსკვლავად თინათინი ვიგულისხმეთ. მთვარის სახებაში ნესტანის მოაზრების უფლებას მომდევნო სტროფი იძლევა: „მზისა გამყრელი გაყრითა აწ ასრე არ დავჭნებოდი“ (1566). საფიქრებელია, რომ ნესტანი თავის თავს მზისაგან გაყრილ, „დამჭნარ“ პლანეტას ადარებდეს, რომელშიც, პოემის მიხედვით, თითქმის ყოველთვის მცხრალი, დაღეული მთვარეა ნაგულისხმევი. ტაეპში ყურადღებას იპყრობს ერთი გარემოება: თუ მთვარე-ნესტანი მოშორდება მზე-ტარიელს, ასტროლოგიის კვალობაზე, უნდა გაივსოს, თუ ახლოს მივა, დაიღვეა და „დაჭნება“:

„მთვარე მზესა მოეშორვოს, მოშორვება გაანათლებს,
რა ეახლოს, შუქი დასწვავს, გაეყრების, ვერ იახლებს“ (828);

„მზესა მთვარე შეეყაროს დაიღვეის, და-ცა-ჭნების“ (126).

ამდენად, რუსთაველი ამ სტროფში ასტროლოგიურ შეხედულებას არ მიჰყვება. ნესტანის სიტყვებში ტარიელ-მზესთან და დობილ-თინათინთან გაყრა მხოლოდ ადამიანური განცდის, შეჭირვების კონ-

ტექსტით შეიძლება აიხსნას, რაც პოემაში არაერთგზის “შუქ-ნამკრთალი” მთვარის სიმბოლოთია გადმოცემული:

„გვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქ-ნამკრთალისა?“ (1153), „მუნამდის მთვარე შუქ-კრთომით ჯდეს, მზისა მოშორვებულნი“ (1181) და „ლურჯად სჩანს შუქი მთვარისა, მზისაგან შუქ-ნაკრთომისა“ (1341). თუ წინამდებარე სტროფს მოვიხმობთ და თინათინს ცისკრის ვარსკვლავად მოვიაზრებთ, რომელიც მთვარის თანასწორი ნათებით ბრწყინავს და მისი განუყრელი მხლებელია, ამ შემთხვევაშიც მნათობის ასტროლოგიური „გაყრა“ და „დაჭნობა“ ნესტანის შინაგანი სამყაროს, მისი სულიერი მდგომარეობის, ტკივილისა და მწუხარების გამომხატველი იქნება. მნათობთა შეყრა-განშორების ეპიზოდში მთვარე-ნესტანს შეყრილი თინათინი კი ასპიროზობს. თუ „ლეილი და მაჯნუნის“ მნათობთა ასტროლოგიურ ბუნებას დავესესხებით, ასპიროზი გამარჯვებული მეფე თინათინის გვირგვინია, ბედნიერების მიმნიჭებელი და მოწმე, მისი „კეთილი და ნათელი“ ბედის გაცისკროვნებული ვარსკვლავი; გვირგვინოსანი თინათინი ცისკრის ვარსკვლავის „საამო სულის“ სწორფერია, „ღვთიური აზრის სუნთქვის“ განსხეულებაა, მთიები კი ღვთისგან ბოძებული უძვირფასესი ბეჭედია მისი აღმატებულების ბეჭედთა შორის.

პოემაში ცისკრის ვარსკვლავი, ასპიროზი, კიდევ ერთხელ გამობრწყინდება და ამ შემთხვევაში – ნესტანთან მიმართებით. ქაჯეთის ლაშქარი როცა მელიქ-სურხავს გამოქცეულ ნესტანს შეეფეთა, მისმა განსაცვიფრებელმა მშვენიერებამ არაერთგვაროვანი აღქმა გამოიწვია მნახველებში: „ზოგთა ვთქვით: არის ცისკარი; ზოგთა თქვეს: არის მთვარეო...“ (1222). ამ ტაეპის მიხედვით, რუსთაველი ნესტანის მშვენიერების, ნათელმოსილი დიდებულების საჩვენებლად მთვარისა და ცისკრის ვარსკვლავის ბრწყინვალებას იშველიებს, რომელნიც შეყრისას „სწორად ნათობენ“ და, ამდენად, ქაჯთა რაზმსაც უჭირს მათი მკვეთრად გარჩევა. ეს ასტროლოგიური სიმბოლო კვლავაც გასაჭირში ჩავარდნილი სიყვარულის – ნესტანის – ხორციელი და სულიერი ბუნების საჩვენებლადაა მოხმობილი და მეფე-ქალთა სწორფერობის, სახეთა მსგავსების კიდევ ერთი დამამოწმებელია. მთვარისა და ასპიროზის ასტროლოგიური ბუნება ნესტანისა და თინათინის, ვითარცა სიყვარულის, მშვენიერების, მიჯნურობის გამომწვევი სენის და იმავდროულად „მოთმინებისა თმენის“ მფლობელთა, სახეებში აირეკლება.

შუა საუკუნეების ებრაელი პოეტები ასპიროზს, ასტროლოგიურ დატვირთვასთან ერთად, მხატვრული განსახოვნებით ამეტიყველებენ. შამუელ ჰანაგიდი „ზესთა კრებულის“ დიდებასა და ზეციური ტაძრების აღდგენილ ცხოვრებას, რაც ცისკრის გალობად აღიქმება, მზესთან ერთად გაცისკროვნებული ასპიროზით ასურათხატებს:

„ვაშად აღიძრა ზესთა კრებული, ცათა ტაძრებში
აღსდგა ცხოვრება,
ცარგვალს მზე ელტვის აცისკრებული,
მზეს –
ასპიროზი ეცისკროვნება“ (10,38).

„ვეფხისტყაოსანში“ ნესტან-თინათინის ასპიროზი მზე-მთვარესთან ერთად აცისკროვნებს „მიწყვი მბრუნავ ცას“ და ადამიანთან მიმართებით (ნესტან-თინათინის სახებაში) აჟღერებს ცის ჰარმონიასაგალობელს. ასპიროზი სიმბოლურად ცის ჯილდოდ აღიქმება მოშეიბნ ეზრას ლექსში „ხმა მეუფისა შემეზრახება...“

„თუნდაც დრომ დამდოს თვისი ბეჭედი,
ცამ სამკლაურად მომცეს ასპიროზ,
ქვეშ განმიფინოს ცა და ქვეშეთი
მზე დიადემად გარდმომასხივოს...“ (10,114).

აქ მზე-ასპიროზის დიადემა – სამკლაურად განცდა დიდებულების, გამორჩეულობის ჩვენებას ემსახურება, ზეციურ ჯილდოდ მოიზარება. „ვეფხისტყაოსანში“ ნესტან-თინათინი და მზე-ასპიროზ-მთვარე ერთმანეთით მშვენობენ, ნათელმოსილების, მიუწვდომლობის, ამაღლებულობის ძალით მსგავსობენ და შეთავსებულან.

ვ. ნოზაძე „ვეფხისტყაოსანში“ ვენუს-ასპიროზ-ცისკრის გამოყენებას დროის აღმნიშვნელად, სიყვარულისა და სილამაზის სიმბოლოდ მიიჩნევს. ყოველივე ზემოაღნიშნული გვაფიქრებინებს, რომ რუსთაველის მიერ ასპიროზ-ცისკრის ვარსკვლავის მოხმობა ნესტან-თინათინის სწორფერობის ჩვენებას ემსახურება, რასაც მეფე-ქალთა არა მარტო ხორციელი ბუნება, სულიერი თანაზიარობა ქმნის და შინაგანი სამყაროს სისავსეობის მიმანიშნებელია.

მნათობთა ასტროლოგიურ-სიმბოლური დატვირთვის შესწავლისას ყურადღება მიიპყრო ერთმა გარემოებამ – „ვეფხისტყაოსნის“ მთავარ გმირთაგან ყველაზე ხშირად ნესტანია მთვარედ ხმობილი, მნათობის ასტროლოგიური თუ ესთეტიკური ფუნქციური დატვირთვის

მიუხედავად სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ მთვარეს, ვითარცა ნესტანის სახე-ხატს, უმეტესწილად ესთეტიკური დატვირთვა აქვს და გმირის მშვენიერების, ბრწყინვალეების, სისავსეობისა და „შუქკროთომის“ წარმოჩენას ემსახურება. პოემაში ნესტანის მთვარის სახებად მომეტებულ აღქმას, ალბათ, ამ პლანეტის ასტროლოგიური მნიშვნელობაც განაპირობებს. მთვარის არა მარტო ესთეტიკური განცდა (ლამის თვალი, ლამაზი, მომხიბვლელი, მშვენიერების მიმნიჭებელი), არამედ მისი ასტროლოგიური ბუნების ნიშნები (ქვეყნის სიცოცხლის გამრიგე, სიყვარულის მიმნიჭებელი, სიყვარულში შემწე, მკურნალი, რაც ავთანდილის ლოცვაშიცაა წარმოჩენილი) ნესტანის სახეში ვლინდება. თავად ნესტანია სიყვარული, ტარიელის სიცოცხლის მიმცემი, მკურნალი („შევე, ვნახე იგი მთვარე; ჭირმან ყოვლმან უკუმრიდნა“, 518), „მოთმინების თმენის“ მეუფე, „შუქ-მონავანი“, „შუქ-კროთომილი“ და „გავსილი“. თუ „ვეფხისტყაოსნის“ სიუჟეტს თვალს გავადევნებთ, შევნიშნავთ, რომ განსაცდელში ჩავარდნილი თუ მწუხარებით შემოსილი ნესტანის პიროვნების საჩვენებლად ციურ მნათობთაგან, უმეტესწილად, მთვარის სახე-სიმბოლოა გამოყენებული.

ტარიელი ფრიდონთანაა და მენავეებს გზავნიან ნესტანის მოსანახად:

„მოგვინახონ იგი მთვარე, ვისთვის ჭირი არ გვაკლია“ (636);

ფატმანი ოთხ მონას ეუბნება:

„მომიყვანეთ ისი მთვარე, ქმენით კარგად, ეცადენით!“ (1130);

ფატმან-უსენი ნესტანს მიმართავენ:

„გვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქნამკრთალისა?“ (1154);

მელიქ-სურხავი ნესტანს თავისი ძისათვის სახავს:

„და მუნამდის მთვარე შუქკროთომით ჯდეს, მზისა მოშორვებული“ (1181);

ტარიელი მეფე-დედოფალთან თათბირის შემდეგ ნესტანის ნახვისას ამბობს:

„შევე, ვნახე იგი მთვარე...“ (518);

ფრიდონი დაინახავს ნავში მყოფ ნესტანს:

„და მთვარე უჯდა კიღობანსა...“ (623);

ტარიელი ფრიდონისგან მოისმენს რა „უცხო და საკვირველ“ ამბავს, ამბობს:

„იგი მთვარე ჩემი იყო, მით მეღების ცეცხლი მდაგად“ (629);

ნესტანი ტარიელს ქაჯეთიდან სწერს:

„შენმან მზემან, უშენოსა არვის მიხვდეს მთვარე შენი“ (1298).

რუსთაველი მთვარის სიმბოლოთი ნესტანის შეჭირვების წარმოჩენას უფრო აღრმავებს და ასტროლოგიურ-მითოლოგიურ სურათს ქმნის, სადაც „გავსებული მთვარე“ ნესტანია, გველი კი – ბოროტება, უკეთურება. მელიქ-სურხავის სასახლიდან თავდახსნის შემდეგ რუსთაველი დასძენს:

„და დარჩა მთვარე გველისაგან გავსებული, ჩაუნთქმელი“ (1194).

მსგავსი შედარება კიდევ ერთხელ მეორდება ნესტანის ქაჯთა მოლაშქრეთაგან დატყვევებისას:

„რა საბრალთა გავსილი მთვარე, ჩანთქმული გველისა!“ (1226).

ნესტანის ბედსა თუ უბედობას „გავსებული მთვარის“ გველისაგან ჩანთქმა-ჩაუნთქმელობით წარმოაჩენს. მსგავსი მითოლოგიური სურათია შექმნილი „ვისრამიანში“, მხოლოდ აქ მთვარეს მზე ენაცვლება, გველს – ვეშაპი, არსი კი უცვლელია.

მოაბადისაგან გაშვებული ვისი ეუბნება ძიძას, რომ შაჰროს გადასცეს: „ვეშაპისაგან მზე დაეხსნა, ბედსა სვიანსა მისსა გაელვიძა და მომართა თავისა გვარსა პატიოსანმან თვალმან, რათგან ღმერთმა მოაბადისაგან გვიხსნა, ვითამცა ყოველთა ჭირთაგან ხსნილ ვართქო“ (3,96).

ვეშაპისაგან ჩანთქმულ მზედ მოიაზრებს თავს რამინი და ვისის თავის განცდებსა და მდგომარეობას აღუწერს: „ოღითგან შენგან მოშორებულ ვარ, შენმან მზემან, ვითარცა ვეშაპისა პირსა შიგან ყოფილ ვარ პატიმრად და გული უშენობისა ჭირითა ამივსია“ (3,249). ამდენად, „ვისრამიანის“ მიხედვით, ვეშაპისაგან ჩანთქმული მზე, ზოგადად, შეჭირვებული მიჯნურის სახეა. თხზულებაში მზის ვეშაპისაგან ჩანთქმა სიკვდილსაც აღნიშნავს. რამინის ძმის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით ნათქვამია: „მზე ვეშაპმან უგრძნეულად ჩანთქა“ (3, 314).

„ვეფხისტყაოსანში“ მთვარის გველისაგან ჩანთქმა, „ვისრამიანის“ ამ პასაჟისგან განსხვავებით, სიკვდილს არ გულისხმობს. რუს-

თაველი მხოლოდ ერთხელ იყენებს მზის ვეშაპისაგან „დაბნელებას“: ფატმანი და უსენი ცდილობენ, გაარკვიონ ნესტანის ვინაობა, მისი გასაჭირი, ამაოდ.

„და მზე ვეშაპსა დაებნელა, ზედა რათმცა გაგვითენდა!“ – ამბობს ფატმანი (1154).

რუსთაველი, როგორც ჩანს, ნესტანის მღვთმარეობის საჩვენებლად აქაც საგულდაგულოდ არჩევს მზისა თუ მთვარის სახებას. ფატმან-უსენთან ნესტანი ჯერ კიდევ საფრთხეში არაა ჩავარდნილი და მზეობას ინარჩუნებს, მაგრამ მისი ტრაგიკული სიყვარული ვეშაპისაგან მზის დაბნელებად აღიქმება. ამდენად, ამ ეპიზოდთანავე ჩანს, რომ რუსთაველი მზისა და მთვარის სახე-ხატთან უპირატესად ამ უკანასკნელს იყენებს შავი რიდიტა და მწუხარებით შემოსილი ნესტანის სულიერი ტკივილის საჩვენებლად. რუსთაველის მიერ გავსებული მთვარის გველევშაპისაგან ჩანთქმა-ჩაუნთქმელობის ხაზგასმა და განმეორება არაა შემთხვევითი. იგი ერთგვარად გვაძვადებს ამ მხატვრული სურათის ახალი შინაარსობრივი დატვირთვის წარმოსაჩენად, სადაც უდიდესი მწუხარება – ტრაგიზმი შეუღარებელ სიხარულად იქცევა, რაც ბოროტებაზე სიკეთის გამარჯვების მაუწყებელია:

„ნახეს, მზისა შესაყრელად გამოეშვა მთვარე გველსა“ (1414).

ამ მხატვრულ სურათთან დაკავშირებით რ. სირაძე წერს: „მზისა და მთვარის შეყრა ფრიად ძალაღმხატვრული სახეა. მთელი ეს მეტაფორული სურათი რუსთაველს ქართული მითოსიდან აქვს აღებული. ხალხური რწმენით, როცა მთვარე მცხრალია, როცა მას ნათელი აკლდება, გველევშაპსა ჰყავს შეპყრობილი. წმინდა გიორგი მიდის, გველევშაპს ამარცხებს და მთვარეს ათავისუფლებს... ეს ამბები რუსთაველის მეტაფორულ სტრიქონებში პირდაპირ არაა თქმული, მაგრამ იგულისხმება“ (7,49); მაგრამ, თუ წინარე მეტაფორულ სურათებს გავიხსენებთ, გველისაგან ჩანთქმული ნესტანის მეტაფორა „სავსე მთვარეა“. როგორც ირკვევა, რუსთაველი მითოლოგიურ წარმოდგენას ასტრალურ შესედულებას უთავსებს. ცნობილია, რომ ასტროლოგიურად მთვარე მუდმივად მზის ტყვეობაშია, მზეზეა დამოკიდებული მისი ნათება; ახლოსა თუ შორს მყოფობით, მასთან მიმართებაში მქლავნდება მთვარის ბუნება – მცხრალობა თუ სავსეობა. ასტროლოგიური შინაარსითა და სიმბოლურად მზე-ტარიელს

მოშორებული მთვარე-ნესტანი გავსებულია. „გავსილი მთვარე“ კი საბრალოა იმდენად, რამდენადაც – ტყვეობაში ჩავარდნილი ნესტანი. იგი ინდოეთიდან გადაკარგვის შემდეგ სულიერად უკვე „ტყველ-ქმნილია“, განურჩევლად იმისა, ჩანთქმულია თუ ჩაუნთქმელი გველისაგან. ამასთანავე, შინაგანი ფსიქოლოგიური განწყობით, ნესტანი მზეს მოშორებული მიჯნური-მთვარეა, მწუხარება-სევდის მეტყველი, ღამე-წყვდიადის ნათლის მფენელი.

პოემის სიუჟეტზე დაკვირვება წარმოაჩენს, რომ ქაჯეთიდან დახსნილი ნესტანი მზეებზე ბრწყინდება და მწუხარების, განსაცდელის, შეჭირვების სიმბოლო-მთვარე უკან იხევს და ზოროტების დამარცხებისა და სიკეთის გამოძხევეებისას მას მზის სახე-ხატი ენაცვლება. ქაჯეთის ციხის აღების შემდეგ ფრიდონმა და ავთანდილმა „და მას მზესა მისცეს სალაძი...“ (1416); მათ ნესტანი-„მზე მოეგება პირითა ტურფითა, მოცინარითა“ (1417); შემდგომში კი „იგი მზე უჯდა კუბოსა და ასრე არონინებდეს“ (1488), – ნათქვამია ნესტანზე, როდესაც ქაჯეთიდან დახსნილი მოჰყავთ გმირებს. რუსთაველი დასძენს: „მას ჰგვანდეს, თუმცა სამყაროს მზე უჯდა შუა მთვარეთა“ (1489); ფატმანს – „უხარის ნახვა ლომისა და მზისა, ხმელთა მნათისა“ (1427) და ა.შ.

პოემის მიხედვით, ნესტანი ფიზიკური სილამაზით მზეცაა, მთვარეც და ყველა მნათობი ერთად („მთვარისა მსგავსი, მზისაგან შვენებით ვერშეფრობილი“ – 324; „და მნათობთა შენი შეხედვა ტკბილად უჩნს, დასაქადებლად“ – 1081; „ჰქონდეს შვიდნივე მნათობნი მის მზისა დასადარებლად“ – 1534 და ა.შ.).

ტექსტზე დაკვირვება გვაჩვენებს, რომ რუსთაველის მიერ შემთხვევითობას არ წარმოადგენს ამა თუ იმ მნათობის მოხმობა გმირის მხატვრული სახის შესაქმნელად. მზისა და მთვარის სიმბოლო, როგორც უკვე აღკნიშნეთ, პერსონაჟთა არა მარტო ფიზიკურ სილამაზეს, ბრწყინვალებასა და აღმატებულებას გამოხატავს, არამედ მათი შინაგანი სამყაროს, ემოციური ბუნების ჩვენებას ემსახურება. ამის ნათელი მაგალითია ნესტანის გათხოვების თათბირის შემდგომ მიჯნურთა შეყრის ეპიზოდი, სადაც ტარიელისაგან ნესტანის სახების აღქმა სრულიად განსხვავებულია მანამდე არსებული მისი ხედვისაგან:

„არცა მზე ჰგვანდა, არც მთვარე ...“ (520), – ამბობს გმირი.

ამ ხილვაში ტარიელმა ნესტანის მანამდე უცნობი გრძნობად-ემოციური სამყარო შეიცნო. მის წინაშე პიროვნული შეუდრეკელობითა და აზოვანი სულით აღბეჭდილი ადამიანური, სისხლსავსე განცდა იდგა. ჩვენი აზრით, მზისა და მთვარის ვერსახილველი სიმბოლო ნესტანის სულიერ ძვრასა და ბობოქარ ბუნებაზე მიანიშნებს. მასში არც სრული მზეობა იყო საცნაური და არც „შუქ-ნამკრთალი“ ან სავსე მთვარის სახე იხილვებოდა. დღისა და ღამის შესატყვისი გრძნობადი სახეები ნესტანის შინაგან სივრცეს აღარ მსგავსობდნენ. მნათობები დღიდან გაჩენისა მიჰყვებიან მათთვის ღვთისაგან დადგენილ წესს, ჩვეული ყოფიდან უეცარი გადახვევა, მსგავსი რადიკალური გარდასახვა მათს ბუნებას არ ახასიათებს. ამდენად, აქ მნათობთა ასტროლოგიური ბუნება უკან იხევს. ტარიელის აღქმაში ნესტანის პიროვნული, ბუნებრივი იდლია საღლაც გამქრალიყო; გარეგნობას, სიტყვას, ბგერასა და ჟესტს უწინდელი პარმონია დაჰკარგოდა, ამოვარდნილიყო ჩვეული კალაპოტიდან და ზღვრულ, ზომიერ სახეს გასცლოდა. რუსთაველმა ნესტანის ამგვარ სულიერ მდგომარეობას შესატყვისი მხატვრული სახე მოუძებნა და მზისა და მთვარის სიმბოლიკას კონტრასტული იერსახისა და ბუნების – კეფსვის ხატება ჩაენაცვლა:

„ქვე წვა, ვით კლდისა ნაპრაღსა ვეფხი პირგამეხებული“ (520).

ზემოაღნიშნულ ტაეპში (520) მნათობნი გმირის შინაგანი განწყობის ამსახველნი რომ არიან, ამას მოწმობს შემდეგი ტაეპი:

„ანუ მზე იყო ქვეყანად, ან მთვარე პირგავსებული“ (536).

ეს სიტყვები ტარიელმა თქვა მაშინ, როდესაც ნესტანმა ირწმუნა მიჯნურის ერთგულება და გულწრფელი ზრახვანი. ამის შესატყვისად, მისი ბუნება მზისა და მთვარის სრულმა სპექტრმა მოიცვა, გმირის სული დაწყნარდა, „მზიანი და მთვარიანი“ შეიქნა, ანუ დამყარდა სრული პარმონია, აღდგა პირველადი წონასწორობა. ტარიელისაგან ნესტანის ჯერაც უცნობი სახე-ხატის აღქმა ავთანდილისაგან თინათინის პირველი შეხვედრის სურათს მსგავსობს. ამირბარის თქმით:

„იგი უებრო ქუშად ჯდა, ელვისა მსგავსად შვენოდა;

მთვარესა მისთა შუქთაგან უკუნი გარდაჰფენოდა“ (122);

„ებურნეს მოშლით რიდენი, ფასისა თქმად საჭირონი“ (123);

„დაღრეჯით იყო მჯდომარე ძოწეულითა რილითა“ (124).

ტარიელი ნესტანის ნახვისას კი ამბობს:

„შევე, ვნახე იგი მთვარე...“ (518);

„ებურა მოშლით პიროქრო, მე მივეც რიდე რომელი,

.....
ცრემლისა ღვარსა მოეცვა პირი, ელვათა მკრთომელი“ (519).

როგორც ჩანს, რუსთაველი მსგავსი მხატვრული გამომსახველობით გვისურათხატებს ნესტან-თინათინის რთულ შინაგან სამყაროს, ფიქლოლოგიურ გარდასახვას, რაც ტარიელ-ავთანდილის ცნობიერებაში ერთგვაროვნად აღიქმება და ძლიერ ემოციურ ზეგავლენას ახდენს როგორც გმირებზე, ასევე მკითხველზე. ამდენად, რუსთაველი გმირთა რთული ბუნების წარმოჩენისას ხაზს უსვამს მათს სწორფერობას, იდენტური გამომსახველობითი შტრიხებით მიგვანიშნებს „ერთ სულ და ერთ ხორც“ მყოფობას; მაგრამ იმდენად დიდია რუსთაველის „ენა“, „გული“, „ხელოვანება“, „გონება“ და ღვთიური „შეწევნა“, რომ ამგვარი ეპიზოდების, პასაჟებისა თუ შტრიხების ხატვისას მსგავსების დაფიქსირება იოლად არ გვეძლევა. პოემიდან როგორც ჩანს, განრისხებული ნესტანის „ელვათა მკრთომელ“ ხატებაში მზისა და მთვარის სურათთა მონაცვლეობა და ვეფხვის სიმბოლოს შემოჭრა მხოლოდ ტარიელის აღქმაში არ ცნაურდება. ფატმანი და უსენი მიმართავენ ნესტანს:

„ვკადრეთ, თუ: „მზეო, სახმილი გვედების შენგან აღისა, გვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქნამკრთალისა?“ (1153).

ამ შემთხვევაში ნესტანი მზეცაა და მთვარეც, მაგრამ შეჭირვებაში ჩავარდნილი ქალწულის წარმოსაჩენად „შუქნამკრთალ მთვარეზე“ უფროა ხაზგასმა; მზე ბრწყინვალეების ხატია, მთვარე – შინაგანი სევდის, მწუხარებისა; მაგრამ ფატმან-უსენის წარმოსახვაშიც, ისე ვით ტარიელთან, მზისა და მთვარის სიმბოლო ფერმკრთალდება და მათგან ნესტანი ასევე ვეფხვ-ავაზად განიცდება:

„ვეფხი-ავაზა პირქუშად ზის, წყრომა ვერ უგრძენითა“ (1155).

როშაქი და მისი ამაღა, ნესტანის დანახვისას „დაბნეულნი“, „მსჯელ გონებას“ „მისცემიან“, რადგან ვერ გაარკვეეს, მზე იყო, მთვარე თუ ცისკარი, მინდორში გაბრწყინებული:

„ვთქვით, თუ: მზეა ნუთუ ზეცით ჩამოჭრილი ზედა და ხმელსა!“ (1221);

„ზოგთა ვთქვით: არის ცისკარი; ზოგთა თქვეს: არის მთვარეო“
(1222).

სოლომონის „ქებათა ქებაში“ (8) მნათობთა ტრიადას (ცისკარი-მთვარე-მზე) ერთი ფუნქციური დატვირთვა აქვს: „ვინ არს ესე, რომელი ბრწყინავს ვითარცა ცისკარი, შვენიერ, ვითარცა მთვარე, რჩეულ ვითარცა მზე, საკვირველ ვითარცა განწესებულნი“ (6,9). აქ მზის, მთვარისა და ცისკრის ვარსკვლავის სიმბოლიკა ღვთაებრივ მშვენიერებას მიემართება, რუსთაველი კი მათ ადამიანური მშვენიერების გამომხატველ სახე-ხატებად აქცევს, რასაც ადამიანის რენესანსულ იდეალთან მივყავართ.

იოანე ღვთისმეტყველის „გამოცხადებაში“ (1) იესო ქრისტე თავს ცისკრის ვარსკვლავს უწოდებს: „მე, იესომ, მოვაველინე ანგელოზი ჩემი, რაათა გიწამოს ესე ყოველი თქვენ ეკლესიათა. მე ვარ ძირი და ნათესავი დავითისი, ვარსკულავი ბრწყინვალე განთიადისაჲ“ (გამოცხ. 22,16); სიყვარულისა და სილამაზის მნათობი ქრისტეს სიყვარულისა და სულიერი მშვენიერების ცისკრის ვარსკვლავად იქცა, რომელიც ცის კარს აღებს ჭეშმარიტი მზის ამოსასვლელად. ცისკრის ვარსკვლავი ქრისტეს ჯილდოდაა სახელდებული „გამოცხადების“ სხვა მონაკვეთში (1); თიატირის ანგელოზისადმი მიმართვაში იესო მისი საქმის დამმარხველსა და გამარჯვებულს ჰპირდება: „და მივსცე მას ვარსკულავი იგი განთიადისაჲ“ (გამოცხ. 2,28).

პეტრე მოციქული (1) ცისკრის ვარსკვლავს ჭეშმარიტი რწმენის, სულიერი ნათლის სიმბოლოდ მიიჩნევს: „და მაქუს ჩუენ უმტკიცესი საწინააღმწარმეტყველოჲ სიტყუაჲ, რომელ კეთილად ჰყოთ, ეკრძალნეთ თუ, ვითარცა სანთელსა მნთებარესა ადგილსა შინა წყუდიადსა, ვიდრემდის დღე განათლდეს და მთიები აღმობრწყინდეს გულთა შინა თქუენტა“ (პეტრ. II, 1,19).

ნესტან-თინათინის სახე-„ფერთა“ სულიერებაში შესაძლოა, ცისკრის ვარსკვლავის ქრისტოლოგიური დატვირთვაც მოიაზრებოდეს: ღვთაებრიობისაკენ მსწრაფი მიწიერი სიყვარული, ხორციელი და სულიერი სილამაზე-მშვენიერება მათი ადამიანური ბუნების თვისებაა და არქეტიპულ სახესთან – თამართან – მიმართებით ქრისტესმიერი ცისკრის ვარსკვლავის ბრწყინვალეების განფენას, ზეციური ჯილდოს ფლობას სავსებით შეესატყვისება.

„აბდულმესიანსა“ და „თამარიანში“ წარმოჩენილ თამარის სახე-
ხატში რუსთველისეულ მეფე-ქალთა სახე-იდებში არეკლილი ას-
ტროლოგიური სამყაროს სურათი იხილვება.

„აბდულმესიანი“ – „ბნელ-ჰყოფს ყოველთა ქვეყნის მპყრობელთა
ვით მზე დაჰფარავს სხვათა ვარსკვლავთა“
(4,128).

„თამარიანი“ – „არა გეთნია, არ აგეთნია
მნათობნი, მით ვცნენ დამბნელებარე“ (11,191).

„ვეფხისტყაოსანი“ – ასმათი ტარიელ-ავთანდილს მიმართავს:

„მზემან დაგვწვნა და დაგდაგნა ცისა მნათობნი ზენანი!“ (941).

„აბდულმესიანი“ – „მზე დაუვალი, მყის და უვალი,
არს მშვიდი მნათი მას ზედ მოწამედ“
(4,141);

„დოვლათ-სვიანად, სუფევს მზიანად,
შვიდთა მნათობთა გარმოზღუდვითა“ (4,123).

„თამარიანი“ – „ჩვენ ვთქვათ: ეს რად ჰგავ? ზეციერად ჰგავ
შვიდთა მნათობთა დაშვენებულად“ (11,184);
„არსნი მზედ გხმობენ, შვიდნი გამკობენ...“
(11,189);

„სამყარო სრული, ედემს ასრული,
ჩანს შვიდთა მნათთა მანათობელი“ (11,201).

„ვეფხისტყაოსანი“ – არაბეთში ჩასულ ნესტანზე ნათქვამია:

„ჰქონდეს შვიდნივე მნათობნი მის მზისა დასადარებლად“ (1534);

ტარიელთან მეორედ შესაყრელად მიმავალ ავთანდილს

„რა შეულამდის, ვარსკვლავთა ამოსვლა ეამებოდის,
მას ამსგავსებდის, ილხენდის, უჭკვრეტდის, ეუბნებოდის“ (835).

„აბდულმესიანი“ – მამამ, ძემ და სულმა

„გქმნა ცისკრად ღლისად, მთიებად მზისად,
ვარსკვლავად ცისად, თვით უბინდომან“ (4,138).

„თამარიანი“ – „ი ცის კარებით იცისკარებით
შენთა ბროლ-ვარდთ ზრო ნაფუნჩევად“ (11,196);

„ანუ შუქითა, მსგავსად უქითა
ბნელთა ცისკრულად გამათენალი“ (11,203);

„ცისკრობ შენ ნათლად, ბრწყინვალე სანთლად,

მთიებნი სად ყვენ განქიქებულად?“ (11,207);
„სიტყვითა მრჩევსა, ელვათა მრჩევსა
გცისკრობს მოხედვა მონაკმიერსა“ (11,215);
„ნაელვებითა, მზისა ვნებითა
ცისკროვნად ვხედავ შუქ-მოსიერსა“ (11,183).

მეხოტბეები თამარის მშვენიერების, ბრწყინვალეების, აღმატებუ-
ლობის საჩვენებლად ცის მთელ ზომლს იშველიებენ, როგორც
რუსთაველი – ნესტან-თინათინის სახე-„ფერთა“ წარმოსაჩენად.

„აბდულმესიანი“ – „ეგრეთ ინახის შორის ინაკის,
ვით მზე სამყაროს მანათობელი,
მთვარის მშვენობით, ცისკრის მთენობით,
სხივ-მკროლოვარებით მკამკამებელი“ (4,132).

„თამარიანი“ – „უკუნთა მთენი, მზე-მთოვარ მთენი
მნათობ-ჰყოფს ყოვლსა ქვეყანიერსა“ (11,213);
„თუ ვისცა ვუქი შენი კმა-შუქი,
ელვ ანუ მზევად, ანუ მთვარევად“ (11,194).

„აბდულმესიანისა“ და „თამარიანის“ მთელი ასტროლოგიური
სამყარო თამარის სახე-იდეის მასშტაბურობის, ღვთაებრიობისკენ
მსწრაფი და მასთან მიწევნული ხატის წარმომარჩენელია, მეფური
ბრწყინვალეების, კეთილშობილების, ძლევამოსილების, სიღიადის დამ-
მოწმებელია. „ვეფხისტყაოსანში“ რუსთაველის მიერ „შეფარვით ნა-
ქებ“, „უწყალო ჯიქის“ ხატებას უკავშირდება ნესტან-თინათინის
სახე-„ფერთა“ მთელი სივრცე, ზორციელი და სულიერი, მიწიერი
და ზეციური სამყარო. ღვთის განგებით წარმართულ ციურ მნათო-
ბებს რუსთაველი მეფე-ქალთა სილამაზის, მშვენიერების, ზეალმატე-
ბულების, სწორფერობისა და რთული შინაგანი სამყაროს, ფსიქო-
ლოგიური განწყობის გამოსახატავ მოდუსებად აქცევს, რასაც, პირ-
დაპირ თუ ირიბად, თამარ მეფის არქექტიპულ სახესთან მივყავართ.
პოემაში მზე, მთვარე, ცისკრის ვარსკვლავი და ცის მთელი ზომლი
„მათთვის ბნდებიან“ და მათ ახოვან სულთა სიღიადეს „ემოწმებიან“,
ღვთაებრივი სიყვარულისკენ აზიდულ ამქვეყნიურ მიჯნურობას შეს-
ტრფიან; იმავედროულად ნესტან-თინათინობენ და ადამიანური მშვე-
ნიერებით არიან აღბეჭდილნი. რუსთაველი „უთვალავი ფერით“ შემ-
კულ გვირგვინოსანთ, „საზითა მისმიერთა“ დადგენილთ, ღვთაე-

ბრივი გამონაშუქით – მნათობთა „ხმატკბილი“ და „ტკბილ-ქართული“ საგალობლით – აჟღერებს.

ლიტერატურა

1. ახალი აღთქმამ უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი, საკათალიკოსო საბჭოს გამოცემა, ეფრემ II კურთხევით დაბეჭდილი, თბ., 1963.
2. „ეტლთა და შუღთა მნათობთათჳს“ (ასტროლოგიური თხზულება XII საუკუნისა), გამოსცა, წინასიტყვაობა და ენობრივი მიმოხილვა დაურთო აკ. შანიძემ, თბ., 1975.
3. „ვისრამიანი“, ქართული მწერლობა, III, თბ., 1988.
4. იოანე შაეთელი, „აბდულმესიანი“, თამარ მეფისა და დავით სოსლანის შესხმა, ძვ. ქართველი მეხოტბენი, II, ივ. ლოლაშვილის რედ., თბ., 1964.
5. ნიზამი განჯელი, „ლეილი და მაჯნუნა“, მ. მამაცაშვილის თარგმანი, წერილში „გალობა შეიღთა მნათობთათჳს ნიზამის „ლეილი და მაჯნუნსა“ და „ვეფხისტყაოსანში“, მაცნე, თბ., 1972.
6. ვ. ნოზაძე, ვეფხისტყაოსნის ვარსკვლავთმეტყველება, სანტიაგო დე ჩილე, 1957.
7. რ. სირაძე, სახისმეტყველება, თბ., 1982.
8. „ქებათა ქება“ სოლომონისა, მცხეთური ხელნაწერი, თბ., 1985.
9. შოთა რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, განმარტებანი და კომენტარი დაურთო ნ. ნათაძემ, თბ., 1976.
10. „შროშანი ლელეთა“, შუა საუკუნეების ებრაელი პოეტები, ებრაულიდან თარგმნა ჯ. აჯიაშვილმა, თბ., 1994.
11. ჩახრუხაძე, „ქება მეფისა თამარისი“, ძვ. ქართველი მეხოტბენი, I, ივ. ლოლაშვილის რედ., თბ., 1957.
12. ე. ხინთიბიძე, მსოფმხედველობითი პრობლემები ვეფხისტყაოსანში, თბ., 1975.

NANA GONJILASHVILI

"THE STAR OF DAWN SHINES AS BRIGHT AS THE MOON WHEN TOGETHER IN HEAVEN"...

Summary

The paper analyses one episode from "Vepkhistaosani" (*The Knight in the Panther's Skin*), in particular, the parting of Nestan and Tinatin, which is compared to the meeting and parting of the moon and the star of dawn. On the basis of the astrological view, Rustaveli symbolically shows the inner world of the queens and indicates the equality of Nestan and Tinatin in this way.